

Етюд у газонафтових тонах.

Чому цю книгу ніколи не
видадуть у Росії?

Відповідь на запитання, чому «Прорив» Рейчел Меддоу ніколи не видадуть у Росії, дуже проста: Росії не потрібен витік інформації. Вона не зацікавлена в детальному висвітленні її неодноразових спроб перетворити нафтогазову галузь на зашморг на шиї світової демократії. Тим паче, їй лякає ретельний аналіз того, як і коли цей зашморг зіскочив, і вона з країни з перспективним майбутнім стала країною-вигнанкою. Зрештою, Росія також не в захваті від ідеї привселюдного

смакування подробицями її шпигунських провалів і висміювання її неоковирних спроб відновити статус наддержави.

Утім Росія і її фатальне бажання видертися на вершечок світового економічного й політичного панування верхи на трьох сумнівної якості конях – вуглеводнях, корупції й диктатурі – лише вершина величезного нафтогазового айсберга, який описує Рейчел Меддоу.

Головні герої «Прориву» – не Росія і не США, хоча саме цим двом країнам авторка присвячує найбільше сторінок свого журналістського дослідження. Головні герої «Прориву» – нафта й газ, бо саме навколо них розгорталися, розгортаються й, поза сумнівом, розгортатимуться в майбутньому найтрагічніші драми людства і найбільш епохальні бізнесові баталії.

Рейчел Меддоу прискіпливо, ретельно і не без почуття гумору розповідає історію того, як газонафтова індустрія поступово й цілеспрямовано підминала під себе суспільство і його інститути. Відбувалося це не в один момент, але в усіх без винятку куточках світу, бо жодна з держав поки що не винайшла способу, як обійтися без нафти й газу. Щоправда, різні країни підійшли до вирішення цього питання по-різному, тому й нафтогазова промисловість в одних випадках стала просто важелем, а в інших – смертельним зашморгом.

Треба віддати належне Рейчел Меддоу: в описі світових газонафтових воєн вона не ідеалізує жодного учасника цього руйнівного як для планети, так і для економіки, геополітики і суспільних цінностей, протистояння. Зокрема, авторка не залишає каменя на камені від традиційних методів ведення нафтогазового бізнесу по-американськи. Йдеться про вміння великих нафтогазових гравців ухилятися від податків і їхне абсолютне невміння прибирати за собою, зокрема у випадку великих і маленьких екологічних катастроф.

На окрему увагу заслуговує так зване прокляття ресурсів — економічне явище, коли країни з найбільшим запасом природних ресурсів перебувають на найнижчих щаблях економічного розвитку. Чимало розділів «Прориву» присвячено Екваторіальній Гвінеї та її багаторічному президенту-диктатору Теодоро Обіангу, син якого, Теодорін Обіанг-молодший (імовірний наступний президент Екваторіальної Гвінеї, але поки що один із тамтешніх міністрів), рятується від безпросвітної нудьги шопінгом. Спорткари, маєтки, яхти й катери у нього вже є в незліченній кількості, тому нічого не лишається, як скуповувати на аукціонах особисті речі Майкла Джексона. Усе б нічого, якби в цей час мешканці Екваторіальної Гвінеї не гнили в тюрмах і не потерпали від голоду і браку медичної допомоги. А також усе б нічого, якби в цей час у водах Екваторіальної Гвінеї не видобувалося на мільйони доларів нафти. Видобуток ведуть американські потужні корпорації, які зовсім не зацікавлені в тому, щоб звітувати американському уряду, куди саме йдуть їхні кошти із закордонних контрактів. Тому роблять усе можливе, щоб привести до влади в американському уряді «своїх» людей. Тож одвічне протистояння республіканців і демократів на цьому тлі набуває чітких нафтогазових обрисів.

І питання не в тому, що Обіанг не один рік перебуває у першій десятці найгірших диктаторів сучасності. Питання в тому, що Обіанга, як і багатьох інших диктаторів, породила нафтогазова галузь.

Попереду у питанні підживлюваної нафтою і газом диктатури звісно стоїть Росія. Її Рейчел Меддо співає окрему нафтогазову осанну. «Прорив» починається з Росії і нею ж завершується. Але якщо у вступі йдеться про перші й поки що обережні спроби новообраного президента Путіна заповнити американський ринок дешевим російським бензином (і не лише бензином!), то

наприкінці ми стаємо свідками того, як диктатор Путін за допомогою нафтогазових рублів намагається підірвати американську демократію, зокрема шляхом безпрецедентного втручання в американську президентську виборчу кампанію.

Між цими двома точками – безліч подій, рішень, злочинів. Чи то йдеться про знищення «ЮКОСа» й Ходорковського, чи про вбивство Немцова, чи про анексію українського Криму, чи про розпалювання національної і релігійної ворожнечі у США. У жилах кожного із цих злочинів течуть російські нафта й газ.

Для Росії нафта й газ – це і її золотий запас, і її наркотик, і засіб міжнародного шантажу, і спосіб знищити планету. До того ж нафта й газ у Росії давно втратили статус звичайних енергоносіїв, перетворившись на містичну голку в яйці, в якій ховається смерть Кошія. Таке собі джерело, яким живиться путінське владне безсмертя.

«Прорив» Рейчел Меддоу – це засноване на фактах нагадування, що будь-яке джерело вичерпне. І що будь-яке джерело в разі потреби можна загатити. Якщо мислити стратегічно й діяти злагоджено. Власне, Україна на сторінках книжки постає як один із прикладів, коли проти непередбачуваного, підступного і, здавалося б, непереможного ворога об'єднується багато гравців. Про анексію Криму і про загарбання частини східноукраїнських областей авторка пише передусім як один із продуманих російських кроків на шляху до світового енергетичного панування. Українські землі багаті на природні ресурси, тому останнє, чого б хотілося Росії, так це отримати у себе під боком європейські, незалежні від російських нафти й газу, країни.

Схід України, як і її акваторія, багаті на природний газ, який завдяки сучасним технологіям можна видобувати легко й рентабельно. Росія анітрохи не зацікавлена у приході на українські землі міжнародних нафтогазових гравців. Так само, до речі, як

і в іноземних інвестиціях в українську зелену енергетику. Натомість зацікавлена у поверненні України у своє імперське лоно, зокрема тих її земель, з надр яких можна викачати вуглеводні.

Утім захоплення українських земель зіграло з Росією злий жарт. Можливо, путінська нафтогазова промисловість і володіє одноосібно найбільшими покладами нафти й газу у світі. Однак на монополізованому російському нафтогазовому ринку відсутні сучасні технології видобутку корисних копалин. Висмоктавши ще дідівськими методами давні радянські родовища, Росія XXI століття опинилася в безвихідній ситуації: маючи що видобувати, не знає, як це видобути. На відміну від Америки і Європи, нафтовидобувники яких успішно застосовують передові технології.

Порушенням кордонів суверенної України Росія сама себе загнала у пастку: ЄС і США, можливо, й не ув'язалися у збройне кровопролиття, але видобули на-гора не менш потужні за грубу силу методи приборкання норавливих – санкції.

Санкції не можна недооцінювати, адже саме вони перекрили Росії доступ до передових нафтогазових розробок і обладнання, необхідного для видобутку нафти, наприклад, у тій же російській Арктиці. Нафти в тамтешніх краях не бракує, але ось дістатися до неї без американських і європейських розробок росіяни не можуть. Немає нафти – немає грошей. Бо за увесь пострадянський період Росія так і не спромоглася диверсифікувати свою економіку. Тож коло замкнулося. Російський ведмідь уже може починати смоктати свою лапу. Дива не буде.

Рейчел Меддоу однозначна у своїх оцінках і прогнозах: нафтогазова промисловість у всьому світі – гравець потужний і небезпечний. Споконвіку видобуток вуглеводнів був брутальною роботою, яка вимагала м'язів, хитрощів, винахідливості,

наполегливості, завзятості, грубої сили й нахрапу. І хоча сучасні нафтогазові корпорації живуть у бездоганно чистих скляних хмарочосах, не варто забувати, що змінилася лише оболонка бізнесу. Його єство, як і мета, лишилися незмінними: качати якомога більше грошей з-під землі, при цьому максимально мінімізуючи витрати й максимально збільшуючи прибутки. А прориви нафтопроводів, аварії танкерів, вибухи бурових платформ, техногенні землетруси – побічний ефект, з яким галузь боротися не навчена. Вона й досі в критичних випадках поводить, як мала дитина: ми нашкодили, але відповідати не будемо, бо не знаємо як.

Саме тому авторка переконує: якщо людство хоче зберегти цілісними й неушкодженими не лише суспільні інститути й цінності, на які зазіхають вигодувані нафтовими грішми диктатори, але й планету Земля, нафта й газ мають перебувати під суворим контролем демократичних урядів. Найкращі віжки для нафтогазових магнатів – суворе законодавство. Демократія в жодному разі не повинна йти на поступки і давати нафті й газу волю, бо це призведе до незворотних наслідків.

Якщо говорити про сьогодні, то найближчим часом нас попереду чекає прорив. Але чи прорве авторитарний нафтогазовий гнійник, наслідки якого ще довго прийдеться розчищати, чи відбудеться прорив як стрімкий і рішучий крок назустріч світлому, необтяженому гегемонією викопних ресурсів енергетичному майбутньому – питання поки що відкрите.

І завтрашня наша відповідь на нього залежить від ухвалених нами сьогодні рішень.

Олег Пономар,
політичний аналітик,
письменник, громадський діяч